

REVALIDATIEGENEESKUNDE

SPASTICITEIT EN BEHANDELING MET FENOL

Deze folder bevat algemene informatie over spasticiteit en behandeling met fenol. Uiteraard komt de folder niet in plaats van een gesprek met uw zorgverleners. Mocht u nog vragen hebben, aarzelt u dan niet om die te stellen. Wij blijven graag met u in gesprek.

Wat is spasticiteit?

Bij spasticiteit zijn bepaalde spieren overactief. Hierdoor ontstaan strakgespannen, stijve spieren en onwillekeurige samentrekkingen (spasmen). Uw spieren zijn dan als het ware overprikkeld. De oorzaak van spasticiteit is een beschadiging van de hersenen of van het ruggenmerg. Deze kan het gevolg zijn van lichamelijk letsel of van een aandoening zoals cerebrale parese, een beroerte, multiple sclerose of een dwarslaesie.

Spasticiteit kan in een groot gebied van het lichaam aanwezig zijn of slechts in een klein gebied, zoals de enkel of de hand en pols. In sommige gevallen heeft u hier weinig hinder van, in andere gevallen ontstaan verschillende ongemakken.

Symptomen

De symptomen variëren van lichte stijfheid tot pijnlijke, onbeheersbare spasmen. Ook kunt u last hebben van een sterke en vaak hinderlijke reflex. Hierdoor kan bijvoorbeeld op onverwachte momenten uw voet gaan trillen.

Welke deel van uw lichaam is aangetast en hoe ernstig uw lichamelijke verschijnselen zijn hangt af van:

- het gebied in de hersenen of het ruggenmerg dat is beschadigd;
- de ernst van de beschadiging.

Deze informatie is met de grootste zorg samengesteld. U kunt hieraan geen rechten ontlenen. Mocht u onderdelen onduidelijk vinden of aanvulling wensen, dan horen wij dat graag van u. U bereikt ons via info@tolbrug.nl
© Tolbrug www.tolbrug.nl

Veranderingen

De volgende veranderingen ter hoogte van uw spier kunnen verstrekkende gevolgen hebben:

- Wanneer de spieren in uw benen ernstig gespannen zijn, kan het moeilijker zijn om te gaan staan en lopen. Mogelijk kunt u alleen op uw tenen of op de buitenkant van uw voeten lopen. Hierdoor is het moeilijk om uw evenwicht te bewaren en kunt u sneller vallen. Daarnaast is de belasting van uw heup- en kniegewrichten abnormaal zwaar.
- Wanneer de spieren bij uw heupen gespannen zijn, kan het moeilijker zijn om u aan te kleden, te lopen en naar het toilet te gaan. Soms is goed wassen en schoonmaken, bijvoorbeeld na toiletbezoek, lastig. Wie problemen heeft met bewegen en hygiëne kan last krijgen van huidbeschadiging. Daardoor neemt de kans op drukzweren (ook bekend als 'doorliggen') toe.
- Als uw armen en handen zijn aangetast, kan het moeilijker zijn om uw vingers, elleboog of pols te bewegen. Dit kan uw dagelijks functioneren belemmeren en problemen veroorzaken op hygiënisch gebied.
- Door pijnlijke spierspasmen kan het onmogelijk zijn om te (ver)zitten of (ver)liggen. Dit kan ook het wassen en behandelen bemoeilijken.
- Strakgespannen spieren en spasmen verbruiken meer energie, wat vermoeiend voor u kan zijn.

Ontwikkeling

Spasticiteit blijft bijna altijd het hele leven lang aanwezig. Vaak verergeren de spasmen zelfs met de jaren, waardoor de pijn, het ongemak en de problemen met bewegen en staan toenemen.

De gespannenheid van uw spieren kan toenemen. Dit kan blijvende veranderingen in de spier zelf veroorzaken (deze wordt dan korter) en van het gewricht waaraan deze vastzit. Soms kunt u daardoor uw gewricht niet meer bewegen en ontstaat een zogenaamde contractuur.

In veel gevallen kunt u een contractuur voorkomen door op tijd te beginnen met de juiste therapie.

Wat kunnen we bereiken met behandelen?

Samen met uw arts stelt u uw behandeldoelen vast. In het algemeen moeten deze de kwaliteit van uw leven verbeteren en u in staat stellen om zoveel te doen als u kunt. Welke doelen dit precies zijn is voor iedereen anders, afhankelijk van uw mogelijkheden en uw eigen wensen.

Voorbeelden van behandeldoelen zijn:

- beter evenwicht, beter kunnen zitten en zich verplaatsen;
- minder vermoeidheid;
- gemakkelijker aankleden, eten en wassen;
- minder drukzweren;
- voorkomen van spier- en gewrichtsproblemen; minder contracturen met bijbehorende problemen;
- meer comfort en minder pijn, waardoor een beugel of spalk beter past;
- verbeteren van uw nachtrust;
- verbeteren van het effect van fysiotherapie.

Hoe kunnen we spasticiteit behandelen?

Er zijn drie belangrijke behandelmethoden: fysiotherapie, geneesmiddelen en chirurgie. Deze kunnen afzonderlijk worden toegepast of in combinatie. Wat voor u geschikt is hangt af van het patroon en de ernst van uw spasticiteit.

Fysiotherapie

De belangrijkste behandelmethode is fysiotherapie. De meeste mensen moeten regelmatig oefeningen doen, soms met hulp van een verzorger.

Geneesmiddelen

Een andere belangrijke methode is een behandeling met geneesmiddelen. Deze slikt u in de vorm van capsules of tabletten of u krijgt een injectie.

- Bij spasticiteit in een groter gebied van uw lichaam (zogenaamde *gegeneraliseerde* spasticiteit) slikt u een geneesmiddel of krijgt u een injectie in het ruggenmergvocht.
- Bij plaatselijke spasticiteit (zogenaamde *focale* spasticiteit) krijgt u meestal injecties in een of meer spieren met bijvoorbeeld botuline toxine of met fenol. Deze verzwakt of verlamt overactieve spieren.

Chirurgie

Wanneer fysiotherapie en geneesmiddelen onvoldoende resultaat hebben, is een operatie mogelijk.

Fenol

Het woord fenolisatie is afgeleid van fenol: deze stof kan prikkelgeleiding in een zenuw blokkeren. Het blokkeren van de zenuw die naar de spier gaat remt een overprikkelde spier(groep) af. We spreken daarom ook wel over een 'perifere zenuwblokkade'. De zenuw kan worden geblokkeerd door in het verloop van de zenuw naar de spier toe, of op de plaats waar hij de spier binnen gaat, een vloeistof in te spuiten die voorkomt dat de zenuw de prikkels doorgeeft aan de spier. Door deze vloeistof wordt de spier waarin een te hoge spanning zit, tijdelijk minder werkzaam. Daardoor neemt de hinder af.

Hoe dienen we fenol toe?

Selectie van zenuwen of spieren

Uw arts selecteert de zenuwen of spieren die de belangrijkste oorzaak vormen van uw fysieke problemen. Meestal gaat het om een zenuw in uw been, soms om een buigspier in uw bovenarm.

Proefbehandeling

Soms verrichten we eerst een proefbehandeling. We gebruiken dan de eerste keer het verdovingsmiddel marcaine in plaats van fenol. Hiermee gaan we het uiteindelijke effect van een bepaalde zenuwblokkade na. Bij een gunstig effect van de proefbehandeling, kunt u na een aantal weken fenol laten toedienen.

Behandeling

Tijdens de behandeling ligt u op de onderzoeksbank. We plaatsen een vochtige spons op uw arm of been. Met een apparaatje zoeken we de plaats waar de injectie moet komen. U voelt hier weinig van; soms wat lichte elektrische schokjes, waardoor uw spieren kort samentrekken.

We gebruiken een speciale naald, die elektrische signalen uitzendt. Hiermee kan de arts de plek nog preciezer bepalen. Na het inspuiten bent u klaar met de behandeling.

Deze duurt in totaal ongeveer een half uur tot drie kwartier. U kunt gewoon naar huis toe, maar we ontraden u om zelf te rijden.

Is de injectie pijnlijk?

Net zoals alle injecties veroorzaakt deze injectie enig ongemak. U kunt het vergelijken met het afnemen van bloed. Sommige mensen hebben er geen last van. Als u dat wilt kan de arts u plaatselijk verdoven met een crème, of u kunt een ander pijnstillend of kalmerend middel krijgen. Dit is afhankelijk van uw situatie en de complexiteit van uw behandeling.

Wanneer begint fenol te werken?

Fenol werkt meteen na het inspuiten. Het maximale effect heeft u na één tot vier dagen.

Hoe lang houdt de werking aan?

De duur van de werking is bij iedereen verschillend en is niet te voorspellen. Het middel blijft meestal negen tot twaalf maanden werken. Maar het kan ook korter of langer zijn.

U kunt het voordelige effect van de injectie verlengen met dagelijkse rekoefeningen, soms gecombineerd met het gebruik van spalken.

Wat zijn de bijwerkingen?

Bijwerkingen treden meestal op in de eerste week na de injectie en zijn meestal licht tot matig van aard. Ze verdwijnen na verloop van tijd.

De injectie zelf kan pijnlijk zijn en kan een blauwe plek en/of een korte, branderige pijn op de plaats van de injectie veroorzaken. Ook kan uw huid tijdelijk roder en warmer worden.

Ongeveer tien procent van de revalidanten meldt dat zij pijn hebben in het gebied waar de zenuw naartoe gaat. Dit kan alleen voorkomen als de zenuw aangeprikt wordt, niet als in de spier gespoten wordt.

Daarnaast komt het voor dat de enkel tijdelijk dikker wordt, omdat deze vocht vasthoudt. Zeer zelden komt ook overgevoeligheid voor fenol voor. Neemt u bij klachten contact op met uw revalidatiearts.

Verwachting

Het is belangrijk om een realistisch beeld te hebben over wat de injectie voor u kan doen. Fenol kan niet de mobiliteit verbeteren van een gewricht dat is aangetast door een blijvende contractuur. Raadpleeg uw arts als u vragen heeft over deze behandeling.

Hoe lang kunt u met deze behandeling doorgaan?

U kunt doorgaan met het gebruik van fenol zolang u er baat bij heeft. Dit geldt uiteraard niet wanneer u ernstige allergische reacties of andere ernstige bijwerkingen heeft gehad.

Bij de meeste mensen blijft de behandeling gunstige resultaten geven. Soms is er aanleiding om uw behandeling te wijzigen, bijvoorbeeld wanneer:

- Uw aandoening en het patroon van spieractiviteit veranderen. Uw arts moet dan mogelijk andere spieren injecteren en/of de dosis aanpassen.

- Uw behandeldoelen veranderen. Fenol kan in een beperkt aantal zenuwen en spieren tegelijk worden gebruikt. Mogelijk zijn bij u verschillende behandelingen nodig, om uw behandeldoel te bereiken.

Heeft u nog vragen?

Heeft u vragen naar aanleiding van deze folder? Neemt u dan gerust contact op met uw revalidatiearts. Deze is graag bereid om in te gaan op uw vragen. Uw revalidatiearts is te bereiken via (073) 553 56 00 op werkdagen van 8.00 tot 17.00 uur. Mailen kan natuurlijk ook, naar info@tolbrug.nl

Meer informatie over onze organisatie vindt u op www.tolbrug.nl